

**QORTI CIVILI
PRIM' AWLA**

**ONOR. IMHALLEF
JOSEPH R. MICALLEF**

Seduta ta' l-4 ta' Mejju, 2010

Citazzjoni Numru. 447/2003

Vincent u Josephine konjuġi **ŻAHRA**

VS

Anthony u Catherine konjuġi **SCICLUNA**

Il-Qorti:

Rat l-Att ta' Ċitazzjoni mressaq fis-7 ta' Mejju, 2003, li bih u għar-raġunijiet hemm imsemmija, l-atturi talbu li din il-Qorti (a) ssib li huma garrbu ħsarat minħabba xogħlijiet li l-imħarrkin għamlu f'taraġ pubbliku li jifred l-istabiliment kummerċjali mmexxi minnhom mill-istabiliment kummerċjali mmexxi mill-istess imħarrkin; (b) tordna lill-imħarrkin biex bi spejjeż tagħhom u taħt is-superviżjoni ta'

Kopja Informali ta' Sentenza

perit mañtur minnha, jagħmlu x-xogħol rimedjali meħtieġ biex ma ssirilhomx aktar ħsara u dan fiż-żmien qasir u perentorju li l-Qorti jogħgobha tiffissalhom; (ċ) tawtorizza lill-atturi biex jagħmlu huma x-xogħol meħtieġ bi spejjeż għall-imħarrkin, f'każ li dawn jonqsu li jottemperaw ruħhom fiż-żmien li tkun tathom il-Qorti; (d) tillikwida d-danni mħarrbin mill-atturi bi ħtija tal-imħarrkin; u (e) tikkundanna lill-imħarrkin iħallsu lill-atturi s-somma hekk likwidata bħala danni mgarrba. Talbu wkoll l-ispejjeż;

Rat in-Nota tal-Eċċezzjonijiet imressqa mill-imħarrkin fil-31 ta' Jannar, 2005 li biha laqgħu għall-azzjoni attriċi billi qalu li t-talbiet attriċi m'humieq mistħoqqa billi, fl-ewwel lok, huma ma jmexxux l-istabiliment li biswitu saru x-xogħlijiet, u billi, fit-tieni lok, ix-xogħlijiet saru skond is-sengħa u l-ħila maġenb il-fondi kollha u ma setgħu jikkawżaw l-ebda ħsara lill-post immexxi mill-atturi. Għalhekk, it-talbiet attriċi m'għandhomx jintlaqgħu;

Rat id-degriet tagħha tad-9 ta' Marzu, 2005¹, li bih ħatret lill-Perit Arkitett Godwin P. Abela bħala perit tekniku biex jirrelata dwar l-aspetti tekniċi marbutin mal-ewwel tliet talbiet attriċi;

Rat ir-Rapport imressaq mill-Perit Tekniku fid-29 ta' Mejju, 2008², u minnu maħluf kif imiss waqt is-smiġħ tat-2 ta' Diċembru, 2008;

Rat in-Nota mressqa mill-atturi fit-3 ta' Diċembru, 2008, li biha għarrfu lill-Qorti li kienu qegħdin jitolbu l-ħatra ta' periti perizjuri;

Rat id-degriet tagħha tat-3 ta' Frar, 2009³, li bih awtorizzat lill-partijiet li, bla ħsara għar-rizerva ta' ħatra ta' periti perizjuri, jressqu lill-perit tekniku b'xhud tagħhom in eskussjoni;

Rat in-Nota mressqa mill-imħarrkin fit-12 ta' Ġunju, 2009⁴, bil-mistoqsijiet lill-perit tekniku;

¹ Paġ. 24 tal-proċess

² Paġġ. 52 sa 65 tal-proċess

³ Paġ. 138 tal-proċess

⁴ Paġġ. 143 – 4 tal-proċess

Kopja Informali ta' Sentenza

Rat in-Nota mressqa mill-perit tekniku fit-2 ta' Ottubru, 2009, bit-twegibiet għall-mistoqsijiet magħmulin lilu mill-imħarrkin;

Rat li, matul dan iż-żmien kollu, l-atturi la nqadew bil-fakulta' mogħtija lilhom mill-Qorti biex jeskutu lill-perit tekniku, u lanqas tennew it-talba tagħhom għall-ħatra ta' periti addizzjonali;

Semgħet id-dikjarazzjoni tal-avukat tal-imħarrkin waqt is-smigh tad-29 ta' Ottubru, 2009;

Rat l-atti kollha tal-kawża;

Rat id-degriet tagħha tad-9 ta' Frar, 2010, li bih ħalliet il-kawża għal-lum għas-sentenza;

Ikkunsidrat:

Illi din hija azzjoni ta' danni minn xogħlijiet li saru biswit post kummerċjali mmexxi mill-atturi f'Wied il-Għajn. L-atturi jmexxu stabiliment fi Triq ix-Xatt. L-imħarrkin huma s-sidien ta' stabiliment kummerċjali ieħor fuq l-istess triq. Iż-żewġ stabilimenti huma mifruda b'taraġ li jgħaqqad Triq ix-Xatt ma' Triq Sant'Anna. L-atturi jgħidu li l-imħarrkin ikkapparraw biċċa minn dak it-taraġ u bnewha u li waqt li kien għaddej dak ix-xogħol u minħabba f'dak li sar, il-ħanut tagħhom ġarrab xi ħsarat. Iridu li l-imħarrkin jinstabu responsabbli għall-ħsarat imġarrbin u li jagħmlu tajjeb għalihom;

Illi għal din l-azzjoni, l-imħarrkin laqgħu billi qalu li huma ma jmexxux il-ħanut li fih jew ħdejh saru x-xogħlijiet li jilmintaw minnhom l-atturi. Żiedu jgħidu li, minkejja dan, kull xogħol li sar kien magħmul sewwa u bis-sengħa u għalhekk ma kienx il-każ li huma ikkawżaw ħsara lill-atturi u lanqas huma obbligati li jagħmlu tajjeb għal xi ħsarat li dawn jgħidu li ġarrbu;

Illi bħala fatti li joħorġu mill-atti tal-kawża jirriżulta li l-attur huwa kerrej ta' ħanut bl-isem ta' "*Tiny Mint Snack Bar*" fi Triq ix-Xatt, Wied il-Għajn, li tiegħu huwa sid wieħed Joseph Tabone⁵. Hu ilu jmexxih bosta snin⁶. Dan il-ħanut għandu l-faċċata tagħti għal fuq l-imsemmija triq u, min-naħa ta' wara, jmiss ma' ħanut tal-laħam li jmiss ma' Triq Sant'Anna. Triq Sant'Anna tiġi fuq livell oġġla minn Triq ix-Xatt u ż-żewġ toroq paralleli jinfdu ma' xulxin permezz ta' sensiela ta' turgien jew trejqiet⁷. Sewwasew maġenb il-ħanut tal-atturi hemm taraġ bħal dan;

Illi fuq in-naħa l-oħra tat-taraġ, hemm l-istabiliment immexxi minn kumpannija bl-isem ta' Italpizzo Company Limited f'numru ħamsa u tletin "A" (35A) fi Triq ix-Xatt. L-imħarrek huwa direttur tagħha, u stqarr li x-xogħlijiet ta' titjib fil-post kienu saru minn kuntrattur imqabbad minnu personalment⁸. Il-ħanut ilu mikri lil Italpizzo Company sa minn Ottubru tal-2002 mingħand wieħed Carmelo Falzon, is-sid tal-post⁹;

Illi f'Novembru tal-2002¹⁰, l-imħarrek baġhat jissuġġerixxi lill-Kunsill Lokali ta' Wied il-Għajn biex iħallih ineħhi bi spejjeż tiegħu t-taraġ, jagħmel *culvert* biex fih jaqa' l-ilma tax-xita li jingema' fi Triq Sant'Anna, u jithalla jqatta' taħt l-imsemmi taraġ. Il-Kunsill Lokali wieġeb f'Diċembru, biex jgħarrfu li ma kienx kontra l-proposta, imma widdbu li kellu jitlob il-permess tal-awtoritajiet konċernati, billi l-Kunsill ma kellux setgħa jagħti permessi għal xogħlijiet bħal dawk¹¹;

Illi għall-ħabta ta' l-bidu tal-2003, beda jsir xogħol ta' tħaffir taħt it-taraġ min-naħa ta' biħha li tmiss mal-istabiliment tal-imħarrek. F'Marzu tal-2003¹² l-attur ressaq protest ġudizzjarju biex jitlob lill-awtoritajiet iwaqqfu l-imsemmija xogħlijiet. F'April, l-atturi ressqu talba għall-ħruġ ta' Mandat ta' Inibizzjoni. F'April ukoll, tressqet applikazzjoni quddiem l-Awtorita' Maltija dwar l-Ambjent u l-Ippjanar

⁵ Xhieda tal-attur 11.6.2007, f'paġ. 114 tal-proċess

⁶ Xhieda tiegħu 26.9.2005, f'paġ. 68 tal-proċess

⁷ Dok "MM8", f'paġ. 85 tal-proċess

⁸ Xhieda tiegħu 26.9.2005, 29.3.2007 u 28.5.2007, f'paġġ. 75, 109 – 110 u 112 tal-proċess

⁹ Dok "XX", f'paġġ. 117 – 8 tal-proċess

¹⁰ Dok "CM1", f'paġ. 92 tal-proċess

¹¹ Xhieda ta' Charlot Mifsud 11.4.2006, f'paġġ. 89 – 90 tal-proċess

¹² Dok "MM5", f'paġ. 82 tal-proċess

mis-sid tal-post Carmelo Falzon biex isir xogħol ta' tisqif tal-bitħa fil-ġenb tal-istabiliment tal-imħarrkin¹³. It-talba ma ntlagħetx f'April stess¹⁴, u dan fid-dawl tal-Avviż Biex Tieqaf u ta' Twettieq li kien inħareġ kontra l-imħarrekk fi Frar¹⁵. Fis-7 ta' Mejju, 2003, infetħet din il-kawża;

Illi għal dak li jirrigwarda l-konsiderazzjonijiet ta' natura legali marbutin mal-każ jidher li dawn jintrabtu sfiq mal-kostatazzjonijiet ta' għamla teknika li tabilfors jiddominaw il-kwestjoni, b'qies ukoll ta' xi aspetti ta' dritt li joħroġu mill-fatti riżultanti. In-natura essenzjali tal-azzjoni attriċi hija waħda għal risarciment ta' dannu mġarrab marbut max-xilja li l-imħarrkin jaħtu għal dan id-dannu. Il-parametri ta' azzjoni mibnija fuq il-ħtija akwiljana huma mfasstin mil-liġi nfisha. L-għajn ewlenija li ssejjes ir-responsabbilta' ċivili toħroġ minn imġiba li wieħed jisliha minn dolo jew kolpa¹⁶;

Illi dwar il-kwestjoni tar-responsabbilta' għal dak li seħħ, huwa prinċipju stabilit li kull persuna twieġeb għall-ħsara li tigri bi ħtijietha¹⁷, u li jitqies fi ħtija kull min, f'għamilu, ma jużax il-prudenza, għaqal u ħsieb ta' missier tajjeb tal-familja¹⁸. B'mod partikolari, kull min, bil-ħsieb jew mingħajr ħsieb li jagħmel ħsara, għax ikun irid jew b'nuqqas ta' għaqal, ta' prudenza jew ta' ħsieb, jagħmel jew jonqos li jagħmel xi ħaġa li biha jikser xi dmir impost mil-liġi, huwa obligat li jagħmel tajjeb għall-ħsara li tigri minħabba f'hekk¹⁹. Madankollu, ħsara li sseħħ b'aċcident jew b'forza maġġuri jbatiha dak li fuq ħwejġu tigri l-ħsara, sakemm il-liġi ma tgħidx mod ieħor²⁰;

Illi bil-frazi "dmir impost mil-liġi" wieħed għandu jifhem kull għamla ta' ksur jew trasgressjoni ta' xi dover li l-liġi tqiegħed fuq persuna partikolari f'xi ċirkostanza partikolari²¹, u dan taħt il-massima *qui non facit quod facere debet videtur facere adversus ea quae non fecit*. Bilkemm għandu għalfejn jingħad li b'liġi hawn wieħed ma

¹³ Dok "IR1", f'paġġ. 94 – 5 tal-proċess

¹⁴ Dok "IR2", f'paġ. 96 tal-proċess

¹⁵ Dok "MP2", f'paġ. 107 tal-proċess

¹⁶ P.A. PS 3.10.2003 fil-kawża fl-ismijiet *Michael D'Amato noe vs Filomena Spiteri et*

¹⁷ Art. 1031 tal-Kap 16

¹⁸ Art. 1032(1) tal-Kap 16

¹⁹ Art. 1033 tal-Kap 16

²⁰ Art. 1029 tal-Kap 16

²¹ App Ċiv. 30.6.1997 fil-kawża fl-ismijiet *Micallef vs Bondin* (Kollez. Vol: LXXXI.ii.582)

jifhimx biss il-liġi ċivili, imma wkoll kull att legiſlativ li għandu s-saħħa ta' liġi;

Illi fil-każ fejn persuna tallega li tkun ġarrbet ħsara minħabba l-għamil jew l-omissjoni tal-parti l-oħra, jeħtieġ li min jallega li ġarrab dannu jipprova kemm l-att jew l-omissjoni tal-persuna mixlija bir-responsabbilta' ta' dak l-għamil jew ta' dik l-omissjoni, u kif ukoll li d-danni mġarrba huma l-effett konsekwenzjali ta' dak l-għamil jew ta' dik l-omissjoni²². Fil-każ tal-lum, fir-rigward tal-kwestjoni tar-responsabbilta' huwa meħtieġ li jintwera li l-atturi ġarrbu l-ħsarat li minnhom jilmintaw u kif ukoll jeħtieġ li jintwera li dik il-ħsara kienet ħtija tal-imħarrkin jew min minnhom;

Illi għar-rigward tal-kawża tal-ħsarat, il-perit tekniku wasal għall-fehma²³ li l-imħarrkin ma kellhom x'jaqsmu xejn ma' dawk il-ħsarat fil-ħanut immexxi mill-atturi li setgħu kienu ikkawżati minn dħul ta' ilma. L-istess perit wasal għall-fehma li l-ħsara waħdiena li l-imħarrek jista' jinstab responsabbli għaliha hija dik fejn xi madum fil-kċina tal-ħanut ixxellef. Il-perit wasal għal din il-fehma għaliex dak it-tixlif kien kompatibbli ma' xogħol ta' qtugħ ta' blat jew tħaffir. Fil-fatt jirriżulta li l-imħarrek kien qabbad lil min iħaffer taħt it-taraġ pubbliku sewwasew sal-ħajt tal-ħanut immexxi mill-attur;

Illi l-Qorti tqis li, fid-dawl tal-provi mressqa mill-partijiet, din il-fehma tal-perit maħtur minnha jistħoqqilha tingħata widen. L-atturi ma ressqu l-ebda kritika effettiva għal tali fehma u ma baqgħux jishqu għall-ħatra ta' periti addizzjonali wara li nfetaħ ir-Rapport peritali. Min-naħa tagħhom, l-imħarrkin deħru li aċċettaw il-fehmiet tal-perit, l-aktar wara t-tweġibiet li ta għall-mistoqsijiet tagħhom in eskussjoni;

Illi għalhekk, il-Qorti ssib li l-ewwel talba attriċi jixirqilha tintlaqa' limitament fir-rigward tal-ħsara li saret lill-madum fl-ambjenti tal-ħanut immexxi mill-atturi iżda mhux ukoll fuq kawżali oħra;

²² App. Ċiv. Inf. 23.6.2004 fil-kawża fl-ismijiet *Govanni Vella et vs Michael Ċilia*

²³ Ara § III tar-Relazzjoni, f'paġ. 64 tal-proċess

Illi l-Qorti jidhrilha xieraq ukoll tindirizza l-ewwel **eċċezzjoni tal-imħarrkin**. Dan jingħad għaliex jidher li matul is-smiġ tal-kawża ittantaw ifarfru r-responsabbilta' għal dak li ġara billi jgħidu li l-ħanut li għall-benefiċċju tiegħu saru x-xogħlijiet li minnhom jilmintaw l-atturi la saru minnhom bħala sidien (kemm hu hekk sid il-post huwa Carmelo Falzon) u lanqas imexxuh huma (kemm hu hekk il-ħanut huwa mikri lil kumpannija). F'dan ir-rigward, u wara li wieħed iqis in-natura tal-azzjoni attriċi, l-Qorti ssib li din l-eċċezzjoni m'hijiex ta' fejda għall-imħarrkin. Minkejja min seta' mar tajjeb bix-xogħlijiet li saru, hemm prova ċara li kien l-imħarrekk innifsu li qabbad lil min jagħmel ix-xogħlijiet mertu tal-kawża. Dan il-fatt ma jithassarx biċ-ċirkostanzi l-oħrajn dwar min hu sid il-post jew min jikrih. Il-kwestjoni tar-responsabbilta' għax-xogħlijiet lamentati u r-rabta bejn dawk ix-xogħlijiet u l-ħsarat li ġarrbu l-atturi – għalkemm fis-suriet limitati li wasal għalihom il-perit tekniku – twassal dejjem u f'kull każ f'hoġor l-imħarrekk;

Illi fir-rigward tat-**tielet talba attriċi** l-Qorti tara li l-atturi ma ressqu l-ebda prova tad-danni li jgħidu li ġarrbu. Meta l-perit tekniku ra l-ħsara li saret fil-madum tal-ħanut mikri lilhom, qal li dawk il-ftit madumiet setgħu jinqalgħu u jinbidlu b'oħrajn. L-atturi ma semmew l-ebda ħsarat oħrajn li għalihom iridu jagħmlu tajjeb l-imħarrkin. Fit-twegibiet tiegħu għall-mistoqsijiet tal-imħarrkin, il-perit tekniku eskuss wasal għall-fehma li n-nefqa tal-atturi biex jinbidlu l-madum imxellfin ma taqbiżx il-mitejn u tletin euro (€ 230). Fin-nuqqas ta' provi oħrajn u kif sejra tipprovdi fil-parti dispożittiva ta' din is-sentenza, l-Qorti qiegħda tasal biex tillikwida d-danni mġarrba mill-atturi f'dak l-ammont;

Għal dawn ir-raġunijiet, il-Qorti qiegħda taqta' u tiddeċiedi l-kawża billi:

Tilqa' limitament l-ewwel talba attriċi billi ssib li l-atturi ġarrbu danni minħabba x-xogħlijiet li saru mill-imħarrkin jew nies imqabbdin minnhom, liema ħsara seħħet bil-ksur ta' xi madum fil-kċina tal-istabiliment immexxi mill-istess atturi fil-fond tagħhom "*Tiny Mint*", Triq ix-Xatt, Wied il-Għajn, imma ma ssibx li l-imħarrkin jaħtu b'xi mod għal xi

Kopja Informali ta' Sentenza

Ħsara oħra bid-dħul ta' ilma fl-istess post jew b'xi xogħlijiet oħrajn li setgħu saru minnhom;

Tilqa' limitament it-tieni talba attriċi u tordna lill-imħarrkin jibdlu l-madum imxaqqaq fil-kċina tal-istabiliment tal-atturi fi żmien tletin (30) jum mil-lum, u tawtorizza lill-atturi sabiex, f'każ li l-imħarrkin jonqsu li jwettqu dak lilhom ordnat, jibdlu huma l-imsemmi madum bi spejjeż għall-imħarrkin;

Tilqa' limitament it-tieni eċċezzjoni tal-imħarrkin, u dan safejn dan jaqbel mal-konsiderazzjonijiet u mal-parti dispożittiva ta' din is-sentenza;

Tilqa' t-tielet u r-raba' talbiet attriċi fis-sens li, f'każ li l-imħarrkin jonqsu li jagħmlu tajjeb għall-ħsara mgarrba mill-atturi skond l-ewwel talba, tillikwida d-dannu mgarrab mill-atturi fis-somma ta' mitejn u tletin euro (€ 230), u tikkundanna lill-imħarrkin iħallsu dik is-somma bħala danni likwidati, flimkien mal-imgħax legali fuqha b'seħħ mil-lum sal-jum tal-ħlas effettiv;

Tiċhad l-eċċezzjonijiet l-oħrajn tal-imħarrkin safejn ma jaqblux mal-parti dispożittiva ta' din is-sentenza; u

Tordna li, bi tħaddim tar-regola miġjuba fl-artikolu 223(3) tal-Kapitolu 12 tal-Liġijiet ta' Malta, l-**ispejjeż tal-kawża** jinqasmu bin-nofs bejn il-partijiet.

Moqrija

< Sentenza Finali >

-----TMIEM-----